

öz
Dünya ekonomilerinin kalkınmasında önemli yeri olan turizm sektörü “sürdürülebilirlik” ve “marka oluşturma” kavramları ile hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Sektör bir yandan ekolojik dengeleri koruyarak gelecek nesillere gözetilen, toplumsal değerleri öne çıkararak ve bölgesel gelir artışını hedefleyen “ekolojik turizme” yönelirken; diğer taraftan turizm pazarında markalaşabilecek değerlere sahip bölgeleri “destinasyon” olarak tanımlama arayışındadır.

Çalışmada özgün volkanik mimarisi ve doğal güzellikleriyle öne çıkan Yunanistan’ın Santorini adası, ekolojik turizmin etkin olarak geliştirilebileceği bir eko-destinasyon noktası olarak ele alınmaktadır. Ekolojik turizme ilişkin literatür çalışması ardından, adadaki ekolojik turizm potansiyelleri tablo sistematığı içinde sunulmakta, adanın çevre değerleri ve eylem çeşitliliği SWOT analiziyle sentezlenerek, eko-destinasyon ile uyumlu ekolojik kullanımlara ilişkin öneriler getirilmektedir.

Abstract

With the introduction of concepts of “sustainability” and “branding”, a phase of rapid change has begun. On one hand, the tourism sector has turned to “ecological tourism” to preserve the ecological balance with consideration for future generations, to emphasise social values and to target regional income growth. On the other hand, the sector is in search of regions with values that can be branded in the tourism market as a “destination”.

In this study, Greece’s prominent island Santorini, with its natural beauty and original volcanic architecture has been considered as an eco-destination point which could be effectively developed for ecological tourism. Following the related ecological tourism literature, the potentials of the ecological tourism in the island are presented in a table, environmental values and diversity of actions are synthesized by using SWOT analysis and recommendations are made regarding the ecological use compatible with the eco-tourism destination.

Anahtar Kelimeler:

Ekolojik turizm, eko-destinasyon, Santorini, turistik potansiyel.

Keywords:

Ecological tourism, eco-destination, Santorini, touristic potential.

Eko-Destinasyon Olarak Santorini ve Ekolojik Turizm Potansiyelleri

Pınar Kısa Ovalı
Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Gildis Tachir
Trakya Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Giriş

İyi planlanmamış turistik eyleme bağlı çevresel bozulmalar; sosyal, ekolojik ve ekonomik gelişme arasındaki dengeleri gözeterek çevreyi koruyan turizm türlerinin önem kazanmasına neden olmuştur. Ekolojik turizm, turizmde sürdürülebilir gelişmenin sağlanması açısından önemli bir turizm türüdür. Ekolojik turizmin çevre koruma, ekolojik yapılaşma, turist ve yöre halkı memnuniyeti, ekonomik gelirin adaletli dağılımı, işletmede yerellik ve geri dönüşüm konularını kapsayan makro ölçekli hedefleri bulunmaktadır.

Ekolojik sistem dengelerini korumaya yönelik, doğa-insan-çevre ve turizm faaliyetleri arasındaki etkileşimleri yararlı kılmayı amaçlayan, devinimsel etkiyi en azda tutmaya çalışan, ılımlı şekilde ekonomik gelişmeyi destekleyen, yerel girişimci ağırlıklı, çevreye, sosyo-kültürel yapıya duyarlı ekolojik turizmin; uzun vadede kademeli olarak gerçekleştirilebilecek, küçük ölçekli bir turizm türü olarak planlanması gerekmektedir. Aksi durumda, doğa merkezli eylem ve tüm yıla yayılması hedeflenen turistik sezon ekolojik turizmin kendi arz öğelerinin bozulmasına neden olabilir (Kısa Ovalı, 2007, 257). Çünkü ekoturizm günümüzde dünyanın en büyük endüstrisinin en hızlı büyüyen koludur ve 50 yıldan fazla süredir en hızlı büyüyen endüstrilerden biridir (Sinclair, 2005, 1).

Yunanistan’ın Santorini adası, volkanik patlamalar ile şekillenen eşsiz doğası ve doğa ile uyumlu geleneksel mimarisi yönünden ekolojik turizmin gerçekleştirilebileceği nitelikli destinasyonlar arasındadır. Adanın destinasyon olma özellikleri aynı zamanda alanın fiziksel ve sosyo-kültürel çevre değerleridir. Bu değerler Santorini’nin ekolojik turizm arzını ve ekolojik eylem çeşitliliğini oluşturmaktadır. Ada kaynaklarının sürdürülebilirliği Santorini’nin eko-destinasyon olabilmesi açısından da önemlidir.

Yöntem

Turistik arzı oluşturan ve yerin çevre karakterine koşut çeşitlilik gösteren potansiyeller, turistler için çekicilik oluşturan unsurlar olmanın yanında alanda gerçekleştirilecek turizm türünü belirleyen temel faktörlerdir. Çalışmada Santorini’ye ilişkin bir potansiyel değerlendirmesi yapılırken, adada yaşanan temel sorunlar saptanmakta ve bu sorunların çözüm alternatifi olarak ekolojik turizm kapsamında eko-destinasyon gelişimi önerilmektedir.

Çalışmanın kuramsal alt yapısı ekolojik turizm ve eko-destinasyon kavramlarının tanımlarını, turist profilini ve amaçlımlarını içermekte, sınırlılıklar bakımından turizm pazarlaması, alt

yapı, hizmet ve finansman olanakları konu dışında tutulmaktadır. Çalışmada Yunanistan'ın genel turizm gelişimi ve adaların turistik gelişmedeki yerine değinilerek, Santorini'de yaşanan yoğun turizm baskısı eko-destinasyon önerilerine gerekçe oluşturmak üzere; süreci tanımlayan (1995-2013 yılları arası) sayısal veriler yardımı ile açıklanmaktadır. Santorini'ye ilişkin doğal, yapay ve sosyo-kültürel çevre değerleri ekolojik turizm potansiyelleri olarak ele alınmakta, potansiyeller Santorini yerleşkeleri kapsamında baskın özellikleri göstermek üzere tablo sistematığında tümlleştirilerek (Tablo 5, 6, 7), ada genelinde turistik niteliğin yoğunlaştığı bölgeler ve turistik eylem çeşitlilikleri belirlenmektedir. Analizlerde konuya ilişkin ulusal ve uluslararası yazından ve alan çalışmasından elde edilen bilgi/verilerden yararlanılmıştır. Ekolojik turizm kapsamında geliştirilen eko-destinasyon önerilerine yön vermek amacıyla yapılan SWOT analizinde; çevresel değerlerin turistik oluşum açısından güçlü ve zayıf yönleri ile çevrenin getirdiği fırsat ve tehditler arasında eşleşmeler kurularak, Santorini özelinde olumlu etmenleri destekleyecek ve olumsuz etmenleri azaltacak eko-destinasyon önerileri oluşturulmaktadır.

Yunanistan'da Turizm Gelişimi ve Santorini

Turizm ve konaklama anlayışı antik geçmişine bağlı olarak uzun zamandır var olan Yunanistan'da modern anlamda turizm gelişimi II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. 1950'de kitle turizmüne bağlı büyük turist akışına cevap verebilmek için

özellikle konaklama sektörü farklı tür ve ölçülerde yapılaşacak biçimde desteklenmiştir. 1970'lerin ortalarına ve 1980'lerin başlarına gelindiğinde doğal, kültürel ve çevresel kaynaklarındaki zenginlik dolayısıyla turizm gelişimi dramatik biçimde hız kazanmış ve Yunan ekonomisinin temel gelir kaynağı olmuştur. Ülke genelinde turizm gelişiminin mekânsal dağılımına bakıldığında daha çok tarihi eserleri olan yerler ve adalar üzerinde hızlı bir büyüme ile gerçekleştiği görülmektedir (Buhalis, 2001, 440-449; Wadih, 2005, 15).

Dünya turistik ülkeler sıralamasında Yunanistan 15. sırada yer almaktadır. Yunan Ulusal İstatistik Kurumu'na göre; 2001 yılında otellerde gecelik konaklama kapsamında yabancı turist sayısı 61.567.029 olarak tespit edilmiş ve ülkeye gelen yabancı turist sayısı 2000 yılına oranla 2001 yılında %2,88 artarak, toplamda %79,83'e ulaşmıştır. Yunanistan Ulusal Bankası verilerine göre Yunanistan'ın 2004 yılı turizm hizmetleri geliri 10,3 milyon €'dur ve turistik gelir açısından dünya genelinde 10. sırada yer almaktadır. 2004 yılı verilerine göre ülkenin aktif konaklama potansiyeli 8900 otel işletmesi kapsamında; 670.000 otel odası ve 600.000 kiralık oda ve apart karakterindedir (Coccosis ve Constantoglou, 2005, 3).

Tablo 1'de Yunanistan'a gelen turist sayılarına ve elde edilen gelire bakıldığında yabancı turist sayısının her geçen gün artmasına paralel olarak turizm kazancının ve geceleme harcamalarının da arttığı görülmektedir. Çalışmalar Yunanistan'da turizmin temel karakteristiklerinin, se-

Tablo 1.
1995-2013 yılları arasında Yunanistan'a gelen turist sayıları ve turizm geliri (Sotiriadis ve Varvaressos, 2015, 321).

Yıl	Yabancı turist sayısı (milyon)	Uluslararası turizm kazancı (milyar dolar)	Toplam Geceleme harcaması (milyon)
1995	10,13	7,91	112,35
2000	13,10	11,23	137,62
2005	14,80	14,02	153,44
2010	15,07	12,72	140,18
2011	16,37	14,50	150,98
2012	15,52	14,23	140,92
2013	16,43	14,62	148,52

Tablo: 2
Çeşitli kategorilerde otel konaklama potansiyelleri (Apostolaki, 2007, 56).

YIL	5*****			4****			3***		
	Hotel	Oda	Yatak	Hotel	Oda	Yatak	Hotel	Oda	Yatak
2006	7	173	330	65	1.449	2.694	54	882	1.691
2005	6	140	275	61	1.331	2.449	53	907	1.746
2004	6	140	275	58	1.250	2.307	51	882	1.692
YIL	2**			1*			Toplam		
	Hotel	Oda	Yatak	Hotel	Oda	Yatak	Hotel	Oda	Yatak
2006	77	1.850	3.533	49	765	1.541	252	5.119	9.789
2005	75	1.801	3.441	49	765	1.541	244	4.944	9.452
2004	75	1.740	3.334	51	824	1.647	241	4.836	9.255

zona bağlı yabancı turist gelişi (kitle turizmi), güneş-kum-deniz üçlüsüne bağlı turistik eylemler ve çoğunlukla tur operatörleri tarafından Charter uçuşlar ile organize edilen hava ulaşımından oluştuğunu göstermektedir (Sotiriadis ve Varvaressos, 2015, 322).

Santorini’de turizm hareketliliği 1970’lerde başlamış ve 1980’lerde önemli ölçüde büyüme göstermiştir. 1990’lara gelindiğinde ada, küçük balıkçı kasabası görünümünden ve deniz kıyısında yer alan kırsal nitelikli yerleşme özelliğinden uzaklaşarak dönüşmeye başlamıştır (Wadih, 2005, 18). Santorini’yi ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin genel profiline bakıldığında; turistlerin %37’sinin 25-34 yaş aralığında olduğu, %49’unun bir meslek sahibi olduğu, %45’inin lise düzeyinde eğitim almış olduğu görülmektedir (Apostolaki, 2007, 58). Adadaki konaklama oluşumunun 2004-2006 yılları arasındaki genel yapısına bakıldığında özellikle 4 yıldızlı otellerin sayısal olarak yüksek artış gösterdiği görülmektedir (Tablo 2).

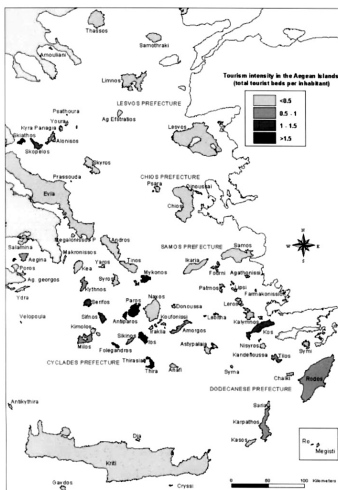
Yunan adalarının turizm sektörünün gelişimi açısından önemi büyüktür. Adalar ülke genelindeki turizm konaklamasının %57,3’ünü karşılamakta ve geceleme eylemleri %65 oranında ada illerinde gerçekleşmektedir. Özellikle yabancı turistler yoğun olarak Rodos, Kos, Santorini, Mikonos ve Paros’u tercih etmektedir. Turistik talebin oluşturduğu baskı yerleşmeler için “yüzey alanı (km²)/yatak sayısı” ve “yerli nüfus/yatak sayısı” kapsamında analiz edildiğinde; Mikonos, Kos, Santorini, Rodos, Paros ve Ios ada-

larında turizm baskısının yüksek olduğu görülmektedir. Santorini özelinde yoğunluk baskısı nüfus başına 1,5 kattan fazladır (Şekil 1) (Spilanis ve Vayanni, 2004, 277).

Turizm gelişimini destinasyonlardaki “turistik büyüme/nüfus” ilişkisi içinde (destinasyon gelişme/yoğunluk) analiz eden çalışmalar, Yunanistan’da baskın turizm türünün kitle turizmi olduğunu vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra ülke nüfusunun %38’inin ve turistik etkinliklerin %90’ının anakara ve ada kıyılarında yerleştiği, bunun da kıyılarda kentleşme baskısını arttırdığı belirtilmektedir. Özellikle turistik aktivitelerin kitle turizmi nedeni ile yaz döneminde (5 ay için) yoğun nüfus baskısı yarattığı; Mikonos, Rodos, Halkidiki, Kos ve Santorini gibi turistik destinasyon olarak iyi gelişmiş kıyı yerleşimlerinde yüksek yoğunluklu turizm yüzünden otel yatak kapasitesinde hızlı artışlar olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Santorini yoğun ve dinamik büyüyen destinasyonlar arasında yer almaktadır (Coccosis ve Constantoglou, 2005, 13). Sayısal veriler Santorini gibi özgün nitelikler barındıran adaların yoğun turizm baskısı altında olduğunu kanıtlamaktadır.

Dünya Turizm Örgütü’nün 2020 vizyon öngörülerine göre, Akdeniz kıyılarını kitle turizmi kapsamında ziyaret edecek turist sayısı 2025’e kadar 235-350 milyon kişiye ulaşacaktır. İtalya, İspanya, Fransa, Yunanistan, Malta, Kıbrıs, Tunus turistik çekiciliği yüksek destinasyonlar sunmaktadır (WTO, Tourism 2020 Vision). Bu bağlamda geçmiş dönem verileri ve yakın gelecek öngörülerini Santorini’ye olan yoğun turizm

Şekil: 1
Ege adalarındaki turizm yoğunluğu (Spilanis ve Vayanni, 2004, 280).

talebinin devam edeceğini göstermektedir. Mevcut durumda var olan turizm baskısının sürmesi Santorini’de turistik yapılaşmayı arttıracak, çevre potansiyelleri zorlayacak, sosyal dönüşümü hızlandıracak, sonuçta Santorini’nin eko-destinasyon olma özellikleri zayıflayacaktır.

Eko-Destinasyon Olarak Santorini

Genel bir tanımlamada turizm destinasyonu; ülke bütününden küçük ve ülke içindeki pek çok kentten büyük, insan için belirli bir imaja (*imge*) sahip, markalaşmış ulusal alan ve önemli turistik çekiciliklere, festivaller, karnavallar, özel spor müsabakaları gibi yere ait özgünlüklere, bölge veya alan içinde kurulmuş iyi bir ulaşım ağına, ülke veya küresel ulaşım ağına bağlanabilme olanaklarına ve turistik mekânların oluşumu için gerekli alana sahip bir bölgeyi ifade etmektedir (*Hosany vd., 2006, 638; Chiu vd., 2014, 877*).

Doğal, yapılı ve sosyo-kültürel çevre değerlerinin nitelikleri yanında turiste sunulabilecek bölgeye ait özgün sportif veya kültürel eylemlerin varlığı, gastronomi, konaklama, ticaret, ulaşım ve iletişim olanaklarının gelişmişliği, kısacası turistin belleğinde imaj oluşturabilecek markalaşma değerine sahip farklılıklar bir bölgenin turistik destinasyon olarak tanımlanmasını sağlayan özelliklerdir.

Eko-destinasyon kavramıyla doğal kaynakların ve yerel yaşamın korunduğu, yere özgü öznel deneyimlerin yaşanabileceği, yerel işletmelerin ve doğa ile uyumlu yapılaşmaların gelişeceği turistik alanlar tanımlanmaktadır. Bu bağlamda bir alanın eko-destinasyon olabilmesi için (*Wood, 2002, 26*);

- Korunmaya alınmış bir alanda, korunmuş doğal özelliklere sahip olması,
- Düşük yoğunluklu gelişim, doğal kalmış alanların bol olması ve çevre düzenlemesinin baskın olmaması,
- Turizmin akarsular, sahiller, sulak alanlar ve yaban hayatı alanlarına zarar vermediğine dair kanıtların bulunması,
- Yerel halk tarafından işletilen gıda,

elişi, hediyelik eşya ve benzeri satan işletmelerin bulunması,

- Yerel halkın ve turistlerin kullanımına açık, hassas kaynakları koruyacak şekilde tasarlanmış bisiklet ve yaya yolları ile yürüyüş platformları gibi birçok açık hava dinlenme alanının bulunması,
- Yerel halk tarafından işletilen ve çalışanların dostça, hevesle misafirperverlik gösterdiği konaklama tesisi, yurt ve restoranların bulunması,
- Yerel nüfusun doğal çevre ve kültür mirasını onurla taşıdığını gösteren çeşitli yerel festivaller ve etkinliklerin yapılıyor olması,
- Turistlerin ve yerel halkın kullanılabileceği, genel tuvalet ve duş gibi temiz tesislerin bulunması,
- Yöre halkının ziyaretçilerle dostça iletişim kurabileceği yerel dükkânlar, sahil oturma alanları gibi doğal karşılaşma ortamlarının bulunması gerekmektedir.

Sahip olduğu volkanik karakterli çevresel değerler bakımından Santorini özgün turistik potansiyele sahip bir ada olarak nitelikli bir eko-destinasyon olabilir. Bu bağlamda, Santorini’nin çevresel değerlerini koruyacak bir turizm türü olarak adada ekolojik turizmin geliştirilmesi ve eko-destinasyon özelliklerinin korunması bu çalışmanın önemsedığı temel sorundur.

Ekolojik Turizm; Kavramsal Açılım ve Mimari Karakter

İlk resmi “ekolojik turizm” tanımı 1987’de Lascrain tarafından yapılmıştır. Lascrain, ekoturizmi; bozulmamış ve kirletilmemiş doğal alanlara bilimsel çalışmalarda bulunmak, manzara seyretmek, doğal bitki ve hayvan varlığını izlemek yanında bu alanlarda yer alan mevcut ya da geçmiş zamandaki kültürel özelliklerden zevk almak amaçları ile yapılan seyahat olarak tanımlanmaktadır (*Çelem ve Kılıç Benzer, 2007, 53*). Sonraki yıllarda ekolojik turizm tanımlarının bilimsel çalışmalar dışındaki seyahatleri de kapsadığı, ekolojik yapılaşma ve sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirildiği, eğitime

ve kültürel çeşitliliğe vurgu yapıldığı ve turist profilinin çeşitlendiği görülmektedir (Tablo 3).

Weaver ve Lawton (2007, 3) ironik olarak ekoturizme ilişkin tanımlamalarda bir netlik olmamasına karşın ekoturizmin üç ana ilkesi (doğa temelli olma, çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik içermesi) konusunda görüş birliği olduğunu, süreç içinde ekoturizm kavramının 1980'lerde alternatif turizmin doğa-temelli bir türü olarak orijinal yapılanmasının ötesinde sınırlarını dramatik biçimde aşarak genişlediğini ve yeni bir kavram olarak literatürde karakterize edildiğini belirtmektedir.

Tanımların ortak noktaları;

- Doğa temelli olma ve koruyarak kullanma,
- Ekolojik hassasiyeti olan alanları kullanmama veya çok sınırlı kullanma,
- Yerel halkın refahını destekleyecek yerel işletme ve pazar oluşumu,
- Olumsuz sosyo-kültürel etkilerin azaltılması için turistik eylemlerin turist ve yerel halk sorumluluğu içinde organize edilmesi,
- Sürdürülebilirlik anlayışıyla uyumlu planlama, tasarım, uygulama ve gelişim,

Tablo: 3
Ekolojik turizm tanımları (Rahemtulla ve Wellstead 2001'den yeniden geliştirilerek).

Tanımlayan	Tanım
Kutay, 1989	Ekoturizm, toplumsal hayat içindeki ekonomik sektörle doğrudan ilişkilendirilen biyolojik kaynaklar ile turizmin bir parçası olarak planlanan doğal alanların kalkındırılmasında-geliştirilmesinde kullanılan bir modeldir.
Ceballos ve Lascrain, 1989	Ekoturizm, kısmen bozulmamış, dokunulmamış doğal alanlara, bu alanlardaki yabani bitki ve hayvanları, peyzajları ayrıca kültürel çekicilikleri öğrenmek, duygusal olarak tatmin olmak gibi özel amaçlarla seyahat etmektir.
Fennel ve Eagles 1990	Yerel halk, kaynak yönetimi ve tur operatörleri bir ekoturizm gelişim modelinin gerekli bileşenleridir. (Bu bakış açısı, koruma ve turizm arasındaki ilişki hakkında en açık olanıdır)
Ziffer 1990	Ekoturizm gelişmesinin amacı ekonomik kalkınma ve yerel korumayı finanse etmek için doğal alanlara ziyaretçi çekmektir
Boo, 1991	Ekoturizm doğa turizmi ile sinonimdir. Ekolojik turizm kuş, balina gözlemi, yabani bitki fotoğraflama ve benzeri gibi tüketici olmayan bir rekreasyondur.
Boeger, 1991	Ekoturizm dünyanın yenilenebilir kaynakları yanında, diğer kültürlerin çeşitliliği ve saygınlığına değer veren, çevresel olarak güvenli turizmdir.
Ecot. Association of Australia 1992	Çevresel ve kültürel anlayış, koruma ve kıymet bilirliliği güçlendiren, ekolojik olarak sürdürülebilir turizmdir.
Scace vd., 1992	Yerel halkın katılımını dikkate alarak, ekosistemi korumaya katkı yapan doğa seyahatidir.
Ecotourism Society, 1993	Çevrenin doğal tarihini ve kültürünü anlamak için, yerel halka doğal kaynakların korunması konusunda ekonomik fırsatlar yaratırken, ekosistem bütünlüğünü değiştirmeyen doğal alanlara yönelik özel amaçlı seyahatlerdir (daha sonra kısaltılmıştır: yerel halkın yaşam olanaklarını sürdüren ve çevreyi koruyan, doğal alanlara yönelik sorumlu seyahattir).
Norris, 1994	Yerel ekonomik faydaların sağlanması ile kaynakların korunmasını bir arada yürütmedikçe, bu çeşit turizm ekolojik turizm değildir.
Common Wealth Department of Tourist, 1994	Ekoturizm, doğal çevrenin eğitimini ve yorumlanmasını içeren ve ekolojik olarak sürdürülebilir bir anlayışla yönetilen, doğaya dayalı turizmdir.
Bucley 1994	Ekoturizm doğa temellidir, eğitim gerektirir, sürdürülebilirlikle yönetilir ve korumayı destekler
Eagles, 1994	Sürdürülebilir turizmin tüketim karakterli olmayan dört şeklinden biri ve bir alt piyasasıdır. Yabani doğal çevreyi öğrenmeyi ve keşfetmeyi amaçlayan seyahatleri içerir.
Tickell, 1994	Herhangi birine zarar vermeksizin, insan kültürü ve doğal hayatın şaşırtıcı çeşitliliğinden zevk almak amacıyla yapılan seyahatlerdir.
Blamey, 1997	Ekoturizm, insanların nispeten bozulmamış, evlerinden 40 km den daha uzak doğal alanlara, yöredeki yabani bitkileri, hayvanları, manzaraları ve bunların yanında, alanda bulunan kültürel değerleri keşfetmek, öğrenmek amacıyla yaptıkları bireysel faaliyetlerden biridir.
Weaver, 1999	Ekoturizm, doğa temelli olması, doğal ve kültürel kaynakları desteklemesi yönünden sürdürülebilir karakter taşır.
Blamey, 2001	Ekoturizm doğa temelli olmalı, çevre eğitimi ve sürdürülebilirliği içeren üç temel ilkele gelişmelidir.
Weaver, 2002	Ekoturizm, doğal çevrenin değerlerini bilmeyi ve deneyimlemeyi ya da bunların kültürel bağlamla ilişkili bileşenlerinin öğrenilmesini destekleyen bir turizm türüdür.
Erdoğan, 2003	Ekoturizm kendine özgü karaktere sahip, yoğun bir şekilde pazarlana ve promosyonu yapılan, karmaşık endüstriyel faaliyetler ağından oluşur.
Sinclair, 2005	Ekoturizmde ekoturistleri cezbeden; bitkiler, hayvanlar, jeoloji, olağanüstü özellikler, tarih ve kültür gibi faktörleri tanımak ve potansiyellerini ortaya koymak çok önemlidir.

- Yerel halkın ve turistin çevre koruma konusunda bilinçli olması şeklinde özetlenebilir.

Dünya Turizm Örgütü (*WTO*) ekolojik turizmin amaçlarını;

- Turizmin doğal ve kültürel mirasa verdiği zararın en alt düzeye indirilmesi,
- Turiste ve yerel halka çevre değerlerin korunmasına ilişkin eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayan, yerel yönetim ve halkla işbirliği içinde gelişen sorumlu bir ticaret olarak özendirilmesinin sağlanması,
- Koruma kapsamındaki alanların yönetimi için kaynak ayrılması,
- Turizmin olumsuz etkisinin azaltılması amacıyla çevresel değerlere yönelik uzun vadeli takip ve değerlendirme programlarının desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın geçimine katkıda bulunacak şekilde geliştirilmesi,
- Çevreyle uyumlu, yöresel bitki örtüsünü ve yaban hayatını koruyan alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi olarak belirlemiştir.

Ekolojik turizmin çevrenin kullanılma derecesi, turist sayısı gibi farklı ölçütlere göre türlere ayrıldığı görülmektedir. Weaver ve Lawton (2002, 272) ekolojik turizmi, çevrenin kullanılma derecesine (*yoğunluk*) göre “sert, orta ve yumuşak ekoturizm” şeklinde sınıflamaktadır. Weaver’ın (1999) aktarımına göre Queensland Ekoturizm Strateji Taslağı’nda ekolojik turizm, etkinliğe katılanların sayısına göre; “kendine güvenen (*self-reliant*)” ve “popüler (*popular*)” ekoturizm olarak kişi sayısı temelli sınıflanmaktadır. Kendine güvenen ekoturizm, on kişiden az grupların modern araçlar kullanmadan uzak bölgelere seyahatini; popüler ekoturizm, 10 kişiden fazla grupların modern taşıma araçlarıyla ulaşabildiği doğal alanlara seyahatini tanımlamaktadır (Weaver, 1999, 794).

Ekolojik turizme ilişkin tanım ve sınıflama çalışmalarında doğayı koruma,

çevresel eğitim, farkındalık ve kaynakların sürdürülebilirliğinin öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda ekolojik turizmin genellikle küçük gruplar halinde, çevre bilinci gelişmiş turist ve işletmeci ile organize olması, konaklama, yeme içme hizmetleri için çoğunlukla yerel düzeyde küçük ve orta ölçekli işletmelerin kurulması, çevreyi koruyan ve kendi enerjisini üreten ekolojik binaların, çevreci ulaşım türlerinin ve turistik eylemin öne çıkması beklenmektedir.

Beklentilerin ilki turist profiline ilişkindir. Ekolojik turizmle birlikte “çevreci turist/ekoturist” kavramı gündeme gelmiştir. Ekoturist çevreye duyarlı, gideceği yere ilişkin zihinsel hazırlığı olan, seyahatlerinde doğa ve kırsal yaşamla sosyal etkileşimi tercih eden, bilimsel merakla sahip, risk arayışı olan, kendini keşfetme, bozmadan kullanma eğilimli turisttir. Bu bağlamda ekoturist seyahat amacına göre dört farklı gruba ayrılmaktadır (Lindberg vd., 1997, 11-12);

1. Çekirdek (*hard-core*) ekoturist: Bilim adamları, araştırmacılar, eğitim ve çevre koruma amacıyla düzenlenen turlara katılanlar (*çöp toplama, bilimsel araştırma vb.*),
2. Özenli (*dedicated*) ekoturist: Özellikle korunan alanlara seyahat ederek yörenin tarih, kültür ve doğasını görmek ve korumak isteyenler,
3. Sıradışı (*mainstream*) ekoturist: Alışılmadık, sıradışı bir geziye katılmak amacıyla çok nadir gidilen yerleri tercih edenler,
4. Rastlantılara bağlı (*Casual*) ekoturist: tesadüfen seçilmiş doğa parçalarını görmek, gezilerini genişletmek ve renklendirmek amacıyla doğa gezilerine katılanlar.

Ekoturistlerin seyahat ettikleri yerlerde gerçekleştirdikleri turistik eylemler, pasif (*gözleme dayalı*) ve aktif (*sportif amaçlı*) eylemler olarak ayrılabilir. Kuş gözlemciliği, foto safari, yaban hayat gözlemi, balon gezileri, botanik ve tüm doğa gözlemleri, kültürel ve arkeolojik geziler, dini gün ve festivaller pasif eylemler olarak sayılabilir. Bunun yanında atlı veya bisikletli doğa

Tablo: 4
Ekolojik turizmin mimari karakteristikleri
(Kısa Ovalı, 2007, 72).

EKOLOJİK TURİZMİN MİMARİ KARAKTERİSTİKLERİ	
İhtiyaç Programı	<ul style="list-style-type: none"> • Yüzlü ya da onlu kapasite (taşıma kapasitelerine göre) • Yerel standartlar (yerel işletme) • Tüm çevre • Pansiyon, butik otel, hostel, oberj gibi küçük ölçekli tesisler • Orta seviyede konfor • Doğal çevreye ilişkin eylem çeşitliliği (pasif-aktif eylemler)
Yer-Mekan	<ul style="list-style-type: none"> • Ekolojik hassasiyeti düşük olan yerlerde • Doğaya dengeli yayılmış (aşırı yığılmaları engelleme) • Düşük yoğunluk (sınırlanmış kişi sayısı) • Atıl mevcut yapıların öncelikli kullanımı (daha az yapılaşma) • Mekanların atıl kalma riski yok (turizm sezonunun tüm yıla dağılımı)
Biçim ve Estetik	<ul style="list-style-type: none"> • Basit tasarım (kolay, ekolojik ve ekonomik yapım) • Bölge mimarisi (yapılaşma kültüründe sürdürülebilirlik) • Yerel yapım metotları ve yerel malzeme kullanımı • Doğru imaj aktarımına yönelik biçimleniş • Dokuyla uyumlu • Sınırlı yapılaşmayla araziye uyum • Kültürel kimliği yansıtan çağdaş yapılar (taklitten uzak özgün mimari) • Yerel mimariyle uyumlu yerel dekorasyon • Kültürel kimliğe saygılı

gezisi, dağcılık, deniz ve mağara dalışları, sportif olta balıkçılığı, macera gezileri, yelken ve rüzgâr sörfü, kürek sporu ve paraşütle atlama aktif eylemlerdir.

Ekoturistin çevreci, maceracı bir ruha sahip olması, kendi başına dolaşma, halk içinde halkla birlikte genel yaşam standartları içinde konaklama isteği, doğayla ve kültürle bütünleşen, taşıma kapasitelerini zorlamayan bir planlamayı ve yöresel mimariyle uyumlu ekolojik yapılaşmayı öngörmektedir. Ekolojik turizmin mimari karakteristiğini incelediğimizde; ekolojik turizm mimarisinin pansiyon, butik otel, hostel, apart otel, oberj gibi küçük ölçekli, doğa içine yayılabilecek, sosyo-kültürel yapıya saygılı, yerel yapılaşma kültürünü sürdürme amaçlı, ekolojik tasarım ilkeleleriyle uyumlu, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanan ve geri dönüşüm yapan işletmeleri kapsadığı görülmektedir (Tablo 4). Özellikle mevcut atıl binaların ekolojik tasarım kapsamında restore edilerek turizme kazandırılması önemlidir. Bu şekilde turistik talep daha az yapılaşmayla karşılanmakta, arz değerleri korunmakta, ekoturistin beklentisini karşılayacak görsel ve kültürel çeşitlilik oluşmakta ve mimari miras gelecek nesillere aktarılmaktadır (Kısa Ovalı, 2007, 73).

Santorini Adasının Çevre Değerleri

Santorini, Thira (Fira) olarak da bilinen, Yunanistan'ın Kiklad adalar grubunun en güney sınırında, Ege Denizi'nin ortasında yer almaktadır. 3650 yıllık bir tarihsel geçmişe sahip Santorini'de M.Ö. 1500 yılında gerçekleşen volkanik patlamaya kadar insan faaliyetlerinin olduğu bilinmektedir (Stasinopoulos, 2002, 3). Santorini; Thira (büyük ada ve adanın başkenti olan Fira yerleşimi), Thirassia, Aspronisi, Eski Kameni (Palea) ve Yeni Kameni (Nea) adalarından oluşmaktadır (Şekil 2).

Fenikelilerin, Romalıların ve Osmanlıların himayesine giren ada 1830 yılında Yunan devletinin bir parçası olmuştur. Adalardan sadece Thira ve Thirassia'da yaşam vardır. Günümüzde Thira ve çevresinde kentsel yaşam diğer yerleşimlerde kırsal yaşam baskındır. Yüzey alanı 73 km² olan adalar grubunda on üç yerleşim alanı bulunmaktadır. 20. yüzyılda nakliye, tekstil, domates üretimi ve bağcılıkta uluslararası ticari öneme sahip olan Santorini, deniz ulaşımının gelişmesiyle turistik ekonomiyi tanışmıştır (Tachir, 2014, 19-20).

Santorini dünyadaki en büyük aktif deniz krateridir. Tarihi süreçte pek çok volkanik patlama ile şekillenen adanın toprak yapısı volkanik küllerden oluşmaktadır. Yakıcı

Şekil: 2
Santorini adası (Akin, 2013, 51).

güneş, yüksek nem, güçlü rüzgârlar ve kuru toprağın hâkim olduğu Santorini’de genelde Akdeniz iklimi hâkim olsa da Ege’de çöl iklimi özellikleri gösteren iki adadan biridir (Akın, 2013, 53). Rüzgârlar genellikle kuzeyden eser ve oldukça güçlüdürler. Yıllık ortalama sıcaklık 22,5 C° dir. Yaz aylarında yağışın neredeyse hiç görülmediği adada yıllık yağış ortalaması <370 mm, bağıl nem oranı % 65 civarındadır (Stasinopoulos, 2006, 68). Adada su kaynağı ve ağaç yoktur.

1956’daki büyük deprem yerleşimlere çok zarar vermiştir. Yunan Devleti, ada üzerinde yeni ancak yerel ve modern özellikler taşıyan konut kalkındırma projelerini uygulayarak Santorini’nin geleneksel mimari mirasının korunmasına katkıda bulunmuştur (Stasinopoulos, 2002, 4). Adadaki atıl yapıların ekolojik yeniden değerlendirilmeleri ile turizme kazandırılması eko-destinasyon özelliklerinin sağlanması bakımından önemlidir.

Santorini’de Doğal Çevre Özellikleri

Ada doğal kıyı güzellikleri, sıcak volkanik suları ve volkanik patlama sonucu oluşan su altı ve su üstü mağaraları, volkanik yapıya özgü farklı karakterdeki tepeler,

metamorfik kayalar, yarıklar, özel kristal oluşumları ile eşsiz doğal kaynaklara ve nadir peyzajlara sahiptir (Resim 1). Bu açıdan Santorini zengin doğa fotoğrafçılığı, doğa yürüyüşü ve gözlem potansiyeli taşımaktadır.

Eski ve Yeni Kameni kıyılarında bulunan kükürt bakımından zengin volkanik sıcak su kaynakları, turistlere açık denizde sıcak suda yüzme, çamur banyosu ve sıcak kayalarda güneşlenme ayrıcalığı sunmaktadır. Volkanik patlamalar sonucu oluşan kayalara tırmanmak turistler için benzersiz bir deneyimdir. Aynı zamanda adanın su altı yaşam zenginlikleri ve patlamalarla su altında oluşan yer şekilleri dünyanın dört bir tarafından amatör ve profesyonel dalgıçların ilgisini çekmektedir. Santorini’nin volkanik yapısına bağlı engebeli topografyası adada araç kullanımını engellemektedir. Doğanın bu vahşi yapısı turistlere doğa yürüyüşü, eşeklerle ada turu veya bisiklet kullanımı olanağı sağlamaktadır (Resim 2). Kameni bölgesinin rüzgârlı ancak korunaklı kıyıları kürek sporu ve rüzgâr sörfü, Fira bölgesinin rüzgâra açık konumu yelken sporu için uygun koşullar oluşturmaktadır.

Resim: 1
Skaros tepesi, Kırmızı ve Beyaz Kaya
plajları, krater (Slawik, 2003, 131, 141,
165, 167).

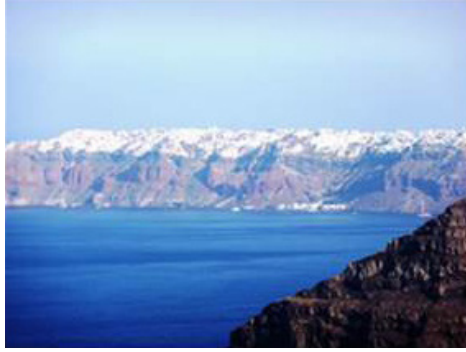
Resim: 2
Eşekle gezi (Yunan Adaları Uzmanları,
2013) ve bisiklet turu (Santorini
Bisikletçilik, 2014).

Resim: 3
Fira (Orijinal, 2014)

Resim: 4
Kaldera/Fira'nın yamaçları ve pitoresk kentsel görünüm (Akin, 2013, 51-52).

Santorini'de Yapılı Çevre Özellikleri

Santorini adalar grubu, kentsel ve kırsal nitelikte 13 yerleşimden oluşmaktadır. Merkez ada Santorini'de bulunan ve aynı zamanda adanın başkenti olarak bilinen Fira ve çevresinde kentsel doku ve kent yaşamı görülürken (Resim 3, 4), Fira'nın kuzey ve güneyinde, Thirasia, Eski ve Yeni Kameni adalarında kırsal yaşam hâkimdir. Messaria, Pyrgos, Mesa, Exo Gonia, Vothonas, Imerovigli ve Finikia tarımsal nitelikli köylerdir. Denizcilik kökenli yerleşim yerleri Oia ve Athinios iken, Perissa'da turizm karakterli bir gelişim gözlenmektedir (Stasinopoulos, 2002, 4).

Deniz ulaşımını sağlayan Athinios, Fira, Oia'da bulunan üç limanın (Pire, diğer Kiklad adaları ve Girit arasında) yanı sıra Monólithos

havaalanından Atina, Rodos, Mykonos ve yurt dışına charter uçuşları yapılmaktadır. Ada içi ulaşım kara yolu ile Thirassia, Eski-Yeni Kameni ve Aspronisi adalarına ise yerel tekneler aracılığıyla ulaşılmaktadır. Özellikle Fira'da liman-yerleşke arasındaki ulaşımda 300 m'lik sarp yamaçın aşılmasında hayvanlar, rampalar, merdivenler ve teleferik yaygın olarak kullanılmaktadır (Stasinopoulos, 2002, 5) (Resim 5).

Organik kent dokusunun hâkim olduğu Fira çoğunlukla kamu binalarının yer aldığı, yoğun bir yerleşimdir. Oia ve diğer büyük yerleşimlerde de kentsel doku benzer olup, birbiri üzerinde kayarak yerleşmiş teraslı binalardan ve dar sokaklardan oluşmaktadır (Resim 6). Kentsel doku; küçük ve güvenli arazi gereksinimi, güneş

Resim: 5
Santorini'de ulaşım olanakları (Sanal Turistler, 2013).

ve rüzgârdan korunma, aile büyümesine adaptasyon, ekonomik inşaat ve sarp arazide kıydan denize ulaşım ölçütlerine bağlı olarak biçimlenmiştir (Stasinopoulos, 2006, 68).

Geleneksel mimarinin temelini mağara evler oluşturmaktadır. Adada yaklaşık 1000 yıllık doğal mağara evleri bulunmaktadır (Casa, 2011), (Resim 7). Volkanik toprağın oyulabilir niteliği, toprak katmanının doğal yalıtım oluşturması, güneşten korunum sağlayan organik ve teraslı kent dokusu biyoklimatik konfora dayalı binalardan oluşan bir yerleşme oluşturmuştur. Yapıların geometrik tipolojisi oldukça basittir. İç mekânları tonozlardan ve silindirik kesitlerden oluşan binaların

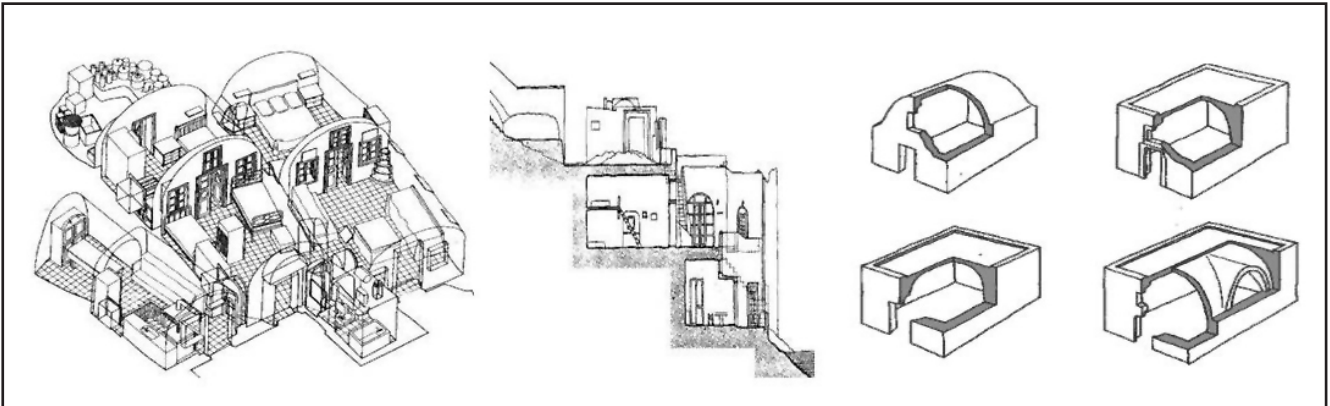
dış hacimleri yalın prizmatik geometriler veya tonozlar ile tamamlanmaktadır. İç mekân havalanması ve aydınlanması bacalar ile sağlanan kalın taş duvarlı binaların, dış yapı yüzeyleri sıvalıdır. Theran toprağı ile yapılan harç kırmızı ve siyah lav taşlarının ana bağlayıcı malzemesi olarak kullanılmıştır. Yağmur sularının toplandığı sarnıçlar bina biçiminin oluşumunda etkilidir (Stasinopoulos, 2002, 10), (Şekil 3).

1929 yılında Le Corbusier öncülüğünde Santorini’de yapılan CIAM konferansında ada “Koruma Altındaki Geleneksel Yerleşim Yeri” olarak ilan edilmiş ve görsel ortamının eski stiline korunması önemsenmiştir (Stasinopoulos, 2002, 7). Özellikle 1956 depreminden sonraki

Resim: 6
Oia’da kent ve sokak dokusu (Slawik, 2003, 17, 45, 127).

Resim: 7
Geleneksel mağara evler (Casa, 2011).

Şekil: 3
Santorini geleneksel mimarisinde mekân ve yapı plastiği (Stasinopoulos, 2006, 69).

süreçte Yunan devleti adanın mimari gelişimini geleneksel karaktere uygun yapılaşma olarak öngörmüştür. 10.19.1978'de Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin 1. Maddesi'nde Oia için "belirli koşullarda bina yapımlarına ilişkin kısıtlama kararları" alınmış, sonrasında 1993 yılında Oia'nın geleneksel bir yerleşim karakteri sergilediği ve değiştirilemeyeceği kabul edilmiştir. 1997 yılında Oia köyü pilot bölge olarak koruma altına alınmış ve parsel kullanımlarına yönelik kısıtlamalar getirilmiştir (Apostolaki, 2007, 82-83). Geleneksel mimarinin yeniden yorumuyla (*neo-vernacular*) geliştirilen ada mimarisini Santorini için temel turistik arz niteliği kazanmış ve yapılaşma kültürünün sürdürülebilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Santorini'de Sosyo-Kültürel Çevre Özellikleri

Dini günler ve geleneksel kültüre ait kutlamalar olarak; Paskalya, Kutsal Bakire bayram günü, Agia Theodosia'nın bayram günü, Agioi Anargyroi, Ioannis bayram günü ve Kutsal Haç bayram günü (*Perissa*) sayılabilir. Bunların yanında modern etkinlikler olarak; caz-klasik müzik, dans gösterileri ve sanat sergilerini içeren Megaron Gyzi Festivali, Caz Festivali, Yunan Volkan Festivali Santorini'nin eko-destinasyon değerini artırmaktadır (*Yunan Adaları Uzmanları, 2013*).

Santorini'ye özgü marka oluşumunda geleneksel el sanatları ürünü olarak minyatür ada maketleri, eşekler, yeldeğirmeni ve kilise maketleri yer almaktadır. Bu tür markalaşma değerleri turistin seyahat ettiği yere özgü objeler satın alma güdüsünü tetiklemekte ve yerel ekonomiye katkıyı arttırmaktadır.

Volkanik karakterli Santorini'de Theran toprağı (*pomza*) ve pumicetaşı madenciliği ulusal ve uluslararası inşaat sanayinde önemli yere sahiptir. Geleneksel yapı kültüründe volkanik "theran" toprağı önemli bir yapı malzemesidir. Santorini'de binalar ve yollar bu malzeme ile yapılmıştır. (*Stasinopoulos, 2006, 69; Akın, 2013, 51*). Lezzetli şarapları ile bilinen Santorini'de bağcılık önemli bir gelir kaynağıdır. Meyveyi

kuvvetli rüzgârdan ve sıcaktan korumak amacıyla asma sepet şeklinde sarılarak siyah üzüm bu sepetin içinde "yerde" yetiştirilmektedir. Adaya özgü diğer organik tarım ürünleri arasında Fava fasulyesi ve küçük çerezlik domates yer almaktadır. Santorini'nin güney bölgesinde kırsal bir yerleşim olan Vlihada da deniz ürünleri avı önemlidir. Ada etrafında açık denizde sportif olta balıkçılığı ve deniz ürünlerine ilişkin yemek kültürü diğer çekicilikler arasında yer almaktadır (*Stasinopoulos, 2002, 5; Akın, 2013, 53*).

Merkez kent Fira'da yaşam hareketlidir. Thirasia, Akrotiri ve Oia'da daha sakin köy hayatı hakimdir. Santorini'de önemli turistik duraklar olarak (*Stasinopoulos, 2002, 13*);

- "Axion Esti'nin" Odysseus Elytis üzerindeki Oia'nın evleri, sokakları ve gün batımı seyir terasları,
- Tarihi Akrotiri,
- Kyr-Manolis eski cafe,
- Yelkenli geçmişi kalıntılarının bulunduğu Deniz Müzesi,
- Ammoudia'ya bakan Goulas kalıntılarındaki 'gün batımı gezisi',
- Lauda ve Lotza gibi verandalarda ve Caldera üzerindeki manzaralar ve gün batımı seyri,
- Kemerli bayram salonu ile büyük St George Kilisesi başlıca noktalar arasında sayılabilir.

Ancak Santorini'de sosyo-kültürel yaşam son 15 yıl içinde turistik baskı nedeniyle önemli ölçüde değişmiştir. Kültürel özün göstergesi tavernalar, değişimin göstergesi barlar ile rekabet içindedir. Turist sayısı her geçen gün artan Santorini yaz aylarında sezonluk yığılma nedeni ile çok yoğundur. Konaklama talebinin arzı aşması noktasında turistler başka yerlerde konaklamak zorunda kalmakta veya ada sakinleri turistlere istemleri dışı evlerinden oda kiralamak durumunda kalabilmektedir (*Stasinopoulos, 2002, 12*).

Gelinen noktada (*Wadih, 2005, 20; Akın, 2013, 52; Tachir, 2014, 23*);

FIRA

1925

2008

Resim: 8

Fira'da süreç içinde yapısal yoğunluk artışı ve kentsel büyüme (Atina Ulusal Üniv., 2015).

- Santorini'nin yöresel mimarlığının Pitoresk imgesi aşırı ilgiye dönüşmüştür.
- Konaklamaya yönelik gereksinim aynı zamanda yapılaşma baskısı oluşturmaktadır (ada silüetinin bozulma tehlikesi), (Resim 8, 9).
- Dik falez paralel giden birkaç yüz metrelik sokak çok yoğundur.
- Deniz krateri (kaldera) yolcu vapuru istilasına uğramaktadır.
- Turistik dükkânlar, barlar, tavernalar sezonsal yığılma yaşamaktadır.

- Doğal kaynakların taşıma kapasiteleri zorlanmaktadır (atık artışına bağlı alt yapı yetersizliği).
- Evlenmek için tüm dünya buraya akın etmektedir (tur operatörleri bu yönde reklama ağırlık veriyor).
- Gün batımını seyredilemek için teraslarda yer tutma savaşı yaşanmaktadır (Resim 10).
- Yerleşimler genişleyerek büyümektedir.

Resim: 9

Oia'da eski kent dokusu içinde yeni bir konaklama yapısı (Slawik, 2003, 119).

Resim: 10

Oia'da gün batımını izlemeye gelen yüzlerce kişi (kalabalıklık), (Slawik, 2003, 101).

Santorini'de Ekolojik Turizm Potansiyeli

Santorini'deki pek çok doğa parçası,

Tablo: 5
Santorini'de doğal çevre potansiyellerine ilişkin turistik eylemler.

Yerleşimler	Aktif-Pasif Turistik Eylem Çeşitliliği									
	Dağcılık	Yelken Sörfü	Kürek Sporları	Rüzgâr Sörfü	Su Altı Dalış	Doğa Yürüyüşü	Bisiklet Turları	Sportif Olta Balıkçılığı	Doğa Gözlem	Mağara Gezileri
Fira		X							X	
Perissa	X									
Imerovigli								X		
Messaria									X	
Pigros									X	
Megachori	X	X	X		X			X	X	
Bothonas	X		X	X		X		X		
Akrotiri										X
Kamari			X	X	X	X		X		
Vlihade							X			

Tablo: 6
Santorini'de yerleşimlere göre sosyo-kültürel potansiyeller.

Yerleşimler	Sosyo-Kültürel Etkinlikler				
	Markalaşma objeleri	Tarım ve Çiftçilik	Geleneksel Yemekler	Dini günler ve Festivaller	Yerel sanatçılar
Fira	- Yel değirmeni - Ada maketleri - Minyatür eşekler		Adaya Özgü Yemek Kursları	- Jazz Müzik - Megaron Fest. - Santorini Fest. - Ifestia Fest.	Yorgos Kypris, - Resim Atölyesi
Perissa				Dini Kutlama	
Imerovigli		Beyaz Patlıcan Üretimi			
Messaria		Bağcılık			
Pigros			Adaya Özgü Yemek Kursları	Dini Kutlama	
Megachori				Dini Kutlama	John Vlanonopoulos and Marina - Seramik Stüdyosu
Oia	- Yel değirmeni - Ada maketleri - Minyatür eşekler				Stavros Galanopoulos - Resim Atölyesi
Akrotiri		Fava Fasulyesi üretimi			
Kamari		Kiraz, Domates üretimi			

Tablo: 7
Santorini'de yerleşimlere göre yapıllı çevre potansiyelleri.

Yerleşimler	Turizm Amaçlı Mekânsal ve Fonksiyonel Çeşitlilik						
	Kırsal yaşam	Geleneksel taş evler	Kamp-Karavan	Butik otel	Pansiyon	Bar	Taverna
Fira			X	X		X	X
Oia	X			X			
Imerovigli	X			X			X
Akrotiri	X				X		
Megachori	X	X					
Perissa	X		X			X	

mekân oluşumu ve kültürel etkinlik adanın eko-destinasyon olma özelliğini arttırmaktadır. Bu bağlamda, Santorini adalar grubunda var olan ekolojik turizm potansiyelleri yerleşkeler için baskın özellikleri göstermek üzere tablolarda bütünleştirilerek turistik niteliklerin yoğunlaştığı bölgeler belirlenmiştir (Tablo 5, 6, 7).

Doğal, yapıllı ve sosyo-kültürel potansiyeller açısından Santorini ziyaretçileri için son derece çeşitli, özgün ve farklı; sportif, kültürel, gözleme dayalı, deneyim ve keşfetme odaklı turistik eylemler sunmaktadır. Santorini'nin eko-destinasyon olma göstergeleri;

- Nitelikli doğal kaynak varlığı (*volkanik ada karakteri*),
- Doğa temelli sportif aktivite çeşitliliği (*bisiklet, sörf, dalış, doğa gözlemi vb.*),
- Özgün yerel mimarinin korunmaya alınmış olması,

- Sadece Santorini'de yetişen üzüm türleri,
- Volkanik yapının sunduğu özgün toprak oluşumları (*yarık, kristal, kayalık, kumsal gibi*),
- Yerel konaklama, gastronomi ve eğlence yapılarının varlığı,
- Ekolojik turizme cevap verecek küçük ölçekli konaklama olanağının bulunması (*pansiyon, butik otel vb.*),
- Festival, dini gün, karnaval gibi adaya özgü kültürel değerlerin varlığı,
- Turistlerin yaya olarak dolaşmalarına imkân sağlayan yollar (*merdiven, patika, rampa*) ve kıyı alanları,
- Yerel sanatçıların resim, heykel, el ürünü giyim gibi üretimlerinin imaj öğeler yaratması ve bunların yerel geliri desteklemesi şeklinde sıralanabilir.

Bu nitelikler çevre koruma bilinci yüksek eko-turistlerin beklentisini karşılayacak

	İç Etmenler		Dış Etmenler	
	Güçlü Yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
Doğal Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Volkanik karakterin oluşturduğu güçlü coğrafi yapıya bağlı doğal peyzaj çeşitliliği (plaj, kayalık, mağara, termal). Mavi bayraklı denizlerin çekiciliği ve turistik eylem çeşitliliği. Tüm sezona yayılabilecek turizm sezonu için uygun iklim Volkanik theran toprağının önemli bir yapı malzemesi olması 	<ul style="list-style-type: none"> Volkanik yapı nedeniyle yeşil doku azlığı Doğal kaynakların yaz aylarında oluşan yoğun kullanım nedeniyle kirlenme olasılığı 	<ul style="list-style-type: none"> Volkanik adanın farklı peyzajlar ve turistik eylemler oluşturması 	<ul style="list-style-type: none"> Kaynak taşıma kapasitelerinin aşılması. Deprem riski Volkanik patlama riski
Yapılı Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Destinasyon olarak tanımlanmaya olanak yaratan ulusal ve uluslararası hava ve deniz ulaşımının varlığı. Korunmuş geleneksel mimarinin dünya turizm pazarındaki markalaşmış yeri. Ekolojik turizme entegre olabilecek atıl yapı stoğu varlığı. Ada yapılaşmasının koruma altına alınmış olması. 	<ul style="list-style-type: none"> Küresel turizm pazarı baskısıyla yapılaşma talebinin artışı Mevcut kentsel yapılaşmanın büyümesi Niteliksiz (uyumsuz) ve aşırı yapılaşma 	<ul style="list-style-type: none"> Geleneksel mimarinin dünya turizm pazarında markalaşmış oluşu. 	<ul style="list-style-type: none"> Turistik yapılaşma baskısının ada silüetini bozması tehdidi Aşırı yapılaşma baskısı
Sosyo-Kültürel Çevre	<ul style="list-style-type: none"> Uluslararası sportif yarışmaların yarattığı turist potansiyeli (bisiklet, tırmanma, yürüyüş vb.) Yerel festival, dini gün ve sanat atölyelerinin yarattığı çekim gücü Geleneksel üzüm üretimi ve şarapların küresel ölçekte pazarlanabilirliği Adanın zengin, doğal ve özgün deniz ürünleri mutfağı 	<ul style="list-style-type: none"> Yaz sezonunda aşırı yoğunluğa bağlı konaklama sorunu 	<ul style="list-style-type: none"> Dünya çapında yerel kültüre olan ilginin artması 	<ul style="list-style-type: none"> Küresel kültürün yerel kültürü dönüştürmesi (Barların tavernaların yerini alması)

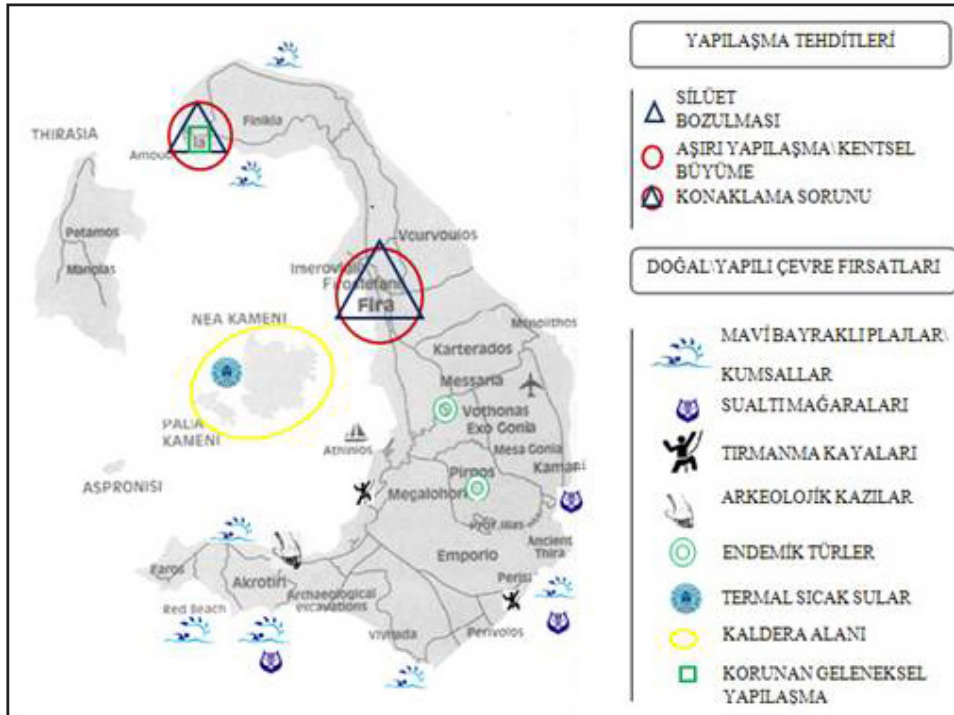
Tablo: 8

Santorini özelinde çevresel değerler bakımından SWOT matrisi.

düzyededir. Bu bağlamda Santorini gibi yüksek çekicilik oluşturan bir adanın turizm gelişiminin ekolojik turizm kapsamında ele alınması; kitle turizminin oluşturduğu yapılaşma ve nüfus baskısının azaltılması, dönemsel yoğunluğun hafifletilerek tüm yıla yayılması, kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, yerel

ekonominin kalkınması ve kültürün göstergesi yapılaşmanın gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemlidir.

Santorini'nin çevresel özellikleri aynı zamanda adanın ekolojik turizm potansiyelini göstermektedir. Değerlerin baskın ve kritik yönlerinin SWOT analiziyle tanımlanması, Santorini için ekolojik

Şekil: 4

SWOT analizi mekânsal izdüşümleri.

turizm kapsamında geliştirilen eko-destinasyon önerilerine yön vermektedir (Tablo 8, Şekil 4).

Sonuç ve Öneriler

Yunanistan'ın genel turizm yaklaşımları içinde temel sorun "kapsamlı ve akılcı" bir turizm politikası eksikliği yanında "Stratejik Master Plan"ın bulunmaması olarak belirtilmektedir (Buhalis, 2001, 458-463; Spilanis ve Vayanni, 2003, 283; Sotiriadis ve Varvaresos, 2015, 326; Wadih, 2005,17). Özellikle Ege adalarının çevresel farklılıklarını gözetenek adalara özgü alternatif turizm türlerini geliştirmeyi sağlayacak stratejik planlara gereksinim duyulmaktadır. Çünkü adalar ekolojik açıdan kırılgan ve hassas olma eğilimindedirler (Spilanis ve Vayanni, 2004, 274). Bu bağlamda, Santorini özelinde korumaya alınmış kentsel dokular bulunsa da adanın ekolojik turizme entegrasyonu konusunda özel bir planlama mevcut değildir.

Turizmin geliştiği adalarda görülen tipik özellikler olarak; deniz-kum-güneş üçlünün sunduğu sportif etkinlikler, çeşitli turistik ve tarihi yerlerin görülmesini sağlayan adalar arasında veya ada etrafında tekne gezileri (Jaafar ve Maideen, 2012, 685), deniz ürünlerine bağlı gastronomi, dalış ve balıkçılık etkinlikleri, adalara özgü imaj oluşumları (Chiu vd., 2014, 877) Santorini için de geçerlidir. Ancak volkanik patlamalarla şekillenen jeomorfolojik yapısına bağlı olarak Santorini'de; kazılabilir toprak katmanının negatif mekân kullanımı sağlaması (mağara evler), farklı ve özgün bir arazi morfolojisinin oluşması (lav akıntılarının oluşturduğu lav vadileri, aşırı engebeli yüzeyler, falezler, kristal oluşumları, arazideki renklilik), deniz altı krateri (kaldera) ve su altı mağaraları/yarıkları, theran toprağı, endemik bitkiler, özel üzüm yetiştiriciliğı gibi atipik (benzeri olmayan) nitelikler görülmektedir. Bu bağlamda Santorini'nin bir eko-destinasyon olma gereğesi atipik niteliklerin varlığı ile netleşmektedir.

Santorini'ye ilişkin ekolojik turizm potansiyellerinin analizi çevresel değerlerin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Adanın küresel turizm pazarı etkisinde

yoğun turistik baskı altında olduğu ve bunun da çevresel değerler üzerinde değişimlere yol açmaya başladığı düşünüldüğünde; çevresel tahribatin en az olduğu, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasında tehlike yaratmayacak, ekonomik kaygıların ekolojinin önüne geçmediğı bir eko-destinasyon olması için Santorini özelinde ekolojik kullanımlara ilişkin şu öneriler getirilmektedir:

Doğal çevre;

- Doğa yürüyüşü, doğa fotoğrafçılığı ve bisiklet turları için düşük katılımlı alternatif parkurlar üretilebilir.
- Volkanik Yarığa yürüyüş turlarında turist sayısı sınırlanmalıdır.
- Mağara turizminin (su altı ve üstü) gelişiminde yerel organizasyonlar etkin kılınabilir.

Yapılı Çevre;

- Yeni yapı inşası yerine atıl yapıların restorasyonu ile arzın korunması sağlanabilir. Ayrıca sezonluk yığılmanın önlenmesi durumunda yeni yapılaşma gereksinimi ortadan kaldırılabilir.
- Adanın mevcut kamp alanlarının nitelikleri iyileştirilebilir.
- Mimari görünümde adayı markalaştıran yel değirmenleri özgün işlevleri ile veya teknolojik destekle elektrik üretecek birimlere dönüştürülebilir (Santorini'de enerji potansiyeli bakımından kullanılabilecek rüzgâr enerjisi mevcuttur).
- Geleneksel binalarda bulunan sarnıç kullanımının yeni yapılaşmada sürdürülmesi yapılarda su korunumunun devamlılığı için gereklidir.
- Santorini kıyı şeridinde rüzgâr sörfü ve yelkenliler için uygun alanlarda kıyı tesislerinin kıyı morfolojisini bozmayacak biçimde doğal malzemeler ile inşa edilmesi.
- Yeni yapılaşmada, yöreye özgü % 100 geri dönüşebilir "Theran" toprağının kullanılması (ekolojik turizm mimarisinin temel karakteristikleri ile uyumlu olacaktır) gereklidir.
- Adanın mavi bayraklı denizleri

bulunurken, yeni yapılan konaklama tesislerinde yüzme havuzları ile kaynak israfına gidilmemesi gereklidir.

Sosyo-Kültürel Çevre;

- Bölgede her yıl düzenlenen festivallere eko-turistin etkin katılımı sağlanarak, yöre halkı ile turist etkileşiminin artırılması gereklidir.
- Yerli halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi ve pansiyonculuğun özendirilmesi (turistin ev halkından biri gibi sosyal yaşama adapte olması, yüksek memnuniyet ve tatmin) gereklidir.
- Yerel yaşama meraklı eko-turistlere ada yaşamının tanıtılması için bağcılık, üzüm ve domates üretimi gibi tarımsal işleyişin deneyimlenebileceği, yemek kültürünün öğrenebileceği kursların oluşturulması gereklidir.

Santorini, doğal, yapılı ve sosyo-kültürel değerleri ile gelecek kuşaklara taşınması gereken nitelikler göstermektedir. Yapılan analiz çalışmalarında ekolojik turizm Santorini'nin geleceğini güvence altına alacak turizm yaklaşımı olarak öne çıkmaktadır. Geliştirilen önerilerin etkin biçimde uygulanmasıyla adanın kaynaklarını koruyarak turizmden gelir elde eden bir eko-destinasyon olacağı ön görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, G. 2013. Santorini'de Kouvelas Evi ve Yeni Bir Yerelliğin Üretilmesi. *Mimarlık Dergisi*, Sayı:372, s:51-56
- Apostolaki, M. 2007. δικτυο αειφορων νησων διαφνη σαντορινη (θηρα). εθνικο μετσοβιο πολυτεχνειο διεπιστημονικο ινστιτουτο περιβαλλοντικων ερευνων, Αθήνα
- Atina Ulusal Teknik Üniversitesi. 2015. (Re)construction of traditional architecture in Santorini island Greece [Online]. Erişim: www.users.ntua.gr/kamy/reconstruction.pdf. [Erişim Tarihi: 20.02.2015]
- Blamey, R.K. 2001. Principles of Ecotourism. In: Weaver, D. eds. *Encyclopedia of Ecotourism*. Charter 1, Wallingford, UK:CAB International, pp:5-22
- Buhalis, D. 2001. Tourism in Greece: Strategic Analysis And Challenges. *Current Issues in Tourism*, Vol 4 (5), pp:450-480
- Casa, A. 2011. *A Home For Greek Gods* [Çevrimiçi]. Erişim: http://europeanichidesign.blogspot.com.tr/2011/07/home-for-greek-gods.html. [Erişim Tarihi: 21.10.2013]
- Chiu, Y-T. H., Lee, W-I, Chen, T-H. 2014. Environmentally Responsible Behavior in Ecotourism: Exploring the role of Destination Image and Value Perception. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, Vol.19, No.8, pp:876-889
- Coccosis, H., Constantoglou, M.E. 2005. The need of spatial typologies in tourism planning and policy making: The Greek case. *45th Congress of European Regional Science*. 23-27 August 2005, Amsterdam, Netherland
- Çelem, H., Kılıç Benzer, N. 2007. *Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi BAP kesin raporu, Ankara
- Erdoğan, N. 2003. Çevre ve (Eko)turizm. ERK yarınları, Pozitif Matbaacılık, Ankara
- Hosany, S., Ekinci, Y., Uysal, M. 2006. Destination image and destination personality: An application of branding theories to tourism places. *Journal of Business Research* 59, pp. 638–642
- Jaafar, M., Maideen, S. A. 2012. Ecotourism-related products and activities, and the economic sustainability of small and medium island chalets. *Tourism Management*, Vol:33, Issue:3, June 2012, pp:683-691
- Kısa Ovalı, P. 2007. Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *E-Megaron. YTÜ Mimarlık Fakültesi E-dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s.64-79
- Lindberg, K., Furze, B., Staff, M., Black, R. 1997. Ecotourism and other services derived from forests in the Asia-Pacific Region. *Asia-Pacific Forestry Sector Outlook Study Working Paper Series No: APFSOS/WP/24*
- Rahemtulla, Y. G., Wellstead, A. M. 2001. *Ecotourism: Understanding The Competing Expert and Academic Definitions*, Natural Resources Canada, Northern Forestry Centre, Inf.Rep.NOR-X380, Edmonton, Alberta
- Sanal Turistler .2013. [Çevrimiçi], Erişim: www.virtual-tourist.com/travel/Europe/Greece/Prefecture_of_the_Cyclades/Santorini_Island-416936/TravelGuide-Santorini_Island.html. [Erişim Tarihi: 13.11.2013]
- Santorini Bisikletçilik. 2014. [Çevrimiçi], Erişim: www.cyclingsantorini.gr. [Erişim Tarihi: 01.01.2014]

- Sinclair, J. 2005. Go Bush Safaris Ecotourism-An Overview, [Çevrimiçi]. Erişim: <http://www.sinclair.org.au/thailand/overviewOfEcotourism.html>. [Erişim Tarihi: 09.09.2014]
- Slawik, E. 2003. Oia-Santorini, Agra Publications, Athens, Greece
- Sotiriadis, D. M., Varvaressos, S. 2015. A Strategic Analysis of the Greek Leisure Tourism: Competitive Position, Issues and Challenges. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 6, No 1 S1, pp:320-332
- Spilanis, I., Vayanni, H. 2004. Sustainable Tourism: Utopia or Necessity: The Role of New Tourism In The Aegean Island, In: Bramwell, B. eds. *Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in S.Europe*. Channel View Publications, 2004, pp: 269-291
- Stasinopoulos, T. N. 2002. *The Blue Drinkable Volcano-Santorini: A Brief Introduction* [Çevrimiçi]. National Technical University of Athens Department of Architecture, Athens/Greece. Erişim: <http://www.ntua.gr/arch/geometry/tns/santorini/>. [Erişim Tarihi: 13.01.2014]
- Stasinopoulos, T. N. 2006. The Four Elements of Santorini Architecture: Lessons in Vernacular Sustainability, *PLEA2006 - The 23rd Conference on Passive and Low Energy Architecture Proceedings*. Geneva/Switzerland, 6-8 September 2006, pp.67-72
- Tachir, G. 2014. *Santorini Adasının Ekolojik Turizm Potansiyeli ve Çıkarımlar*, T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Semineri, Edirne
- Wadiah, H. E. 2005. *Identifying and Assessing Tourism Impact Factors on Locallities and Their Nations: With Illustrations From Santorini*, University of Cincinnati, (Electronic Thesis or Dissertation Center) [Çevrimiçi]. Erişim: <https://etd.ohiolink.edu/>. [Erişim Tarihi: 19.02.2015]
- Weaver, D. B. 1999. Magnitude of Ecotourism in Costa Rica and Kenya, *Annals of Tourism Research*, 26 (4), October 1999, pp. 792-816
- Weaver, D. B., Lawton, L. J. 2002. Overnight Ecotourist Market Segmentation in The Gold Coast Hinterland of Australia, *Journal of Travel Research*, 40 (3), pp. 270-280
- Weaver, D. B., Lawton, L. J. 2007. Twenty Years on: The State of Contemporary Ecotourism Research, *Tourism Management*, Volume 28, Issue 2, pp:1-12
- Wood, M. E. 2002. *Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability*, UNEP and TIES Units, United Nations Publications
- WTO. 2013, [Çevrimiçi], Erişim: sdt.unwto.org/en/content/ecotourism-and-protected-areas. [Erişim Tarihi: 10.10.2013]
- WTO. 2015. "2020 Tourism Vision" [Çevrimiçi]. Erişim: www.unwto.org/facts/eng/vision.htm. [Erişim Tarihi: 20.02.2015]
- Yunan Adaları Uzmanları. 2013. [Çevrimiçi]. Erişim: www.greeka.com. [Erişim Tarihi: 18.11.2013]